Technische sessie
Groter tekort Gemeentefonds

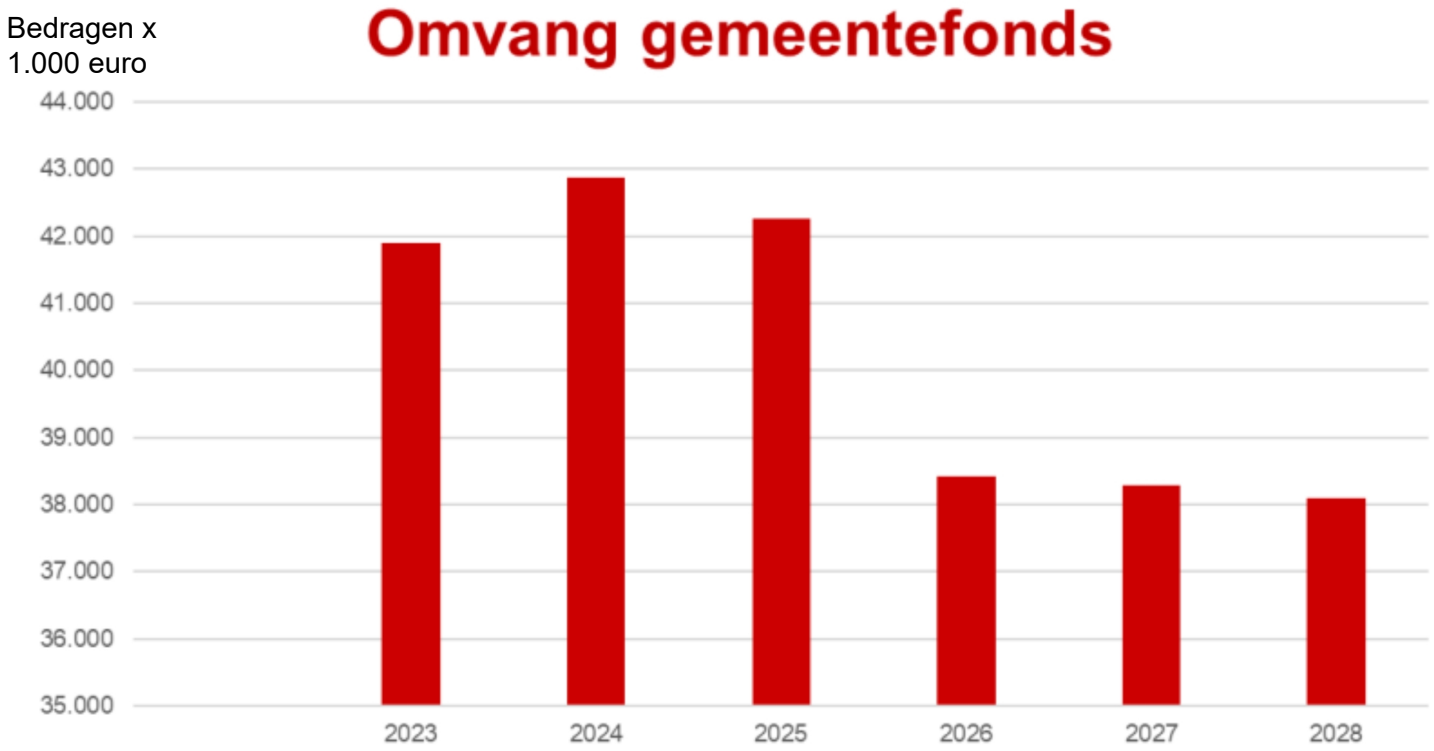
13 februari 2024

Gemeente Utrecht

Introductie Gemeentefonds

Gemeentefonds

- Inkomsten van het Rijk voor uitvoering van de gemeentelijke taken
- Geregeld in Financiële Verhoudingswet
- Gemeentefonds is een apart onderdeel Rijksbegroting
- Beheerders van het fonds: minister BZK en staatsecretaris Financiën

Gemeente Utrecht

Inkomsten uit gemeentefonds

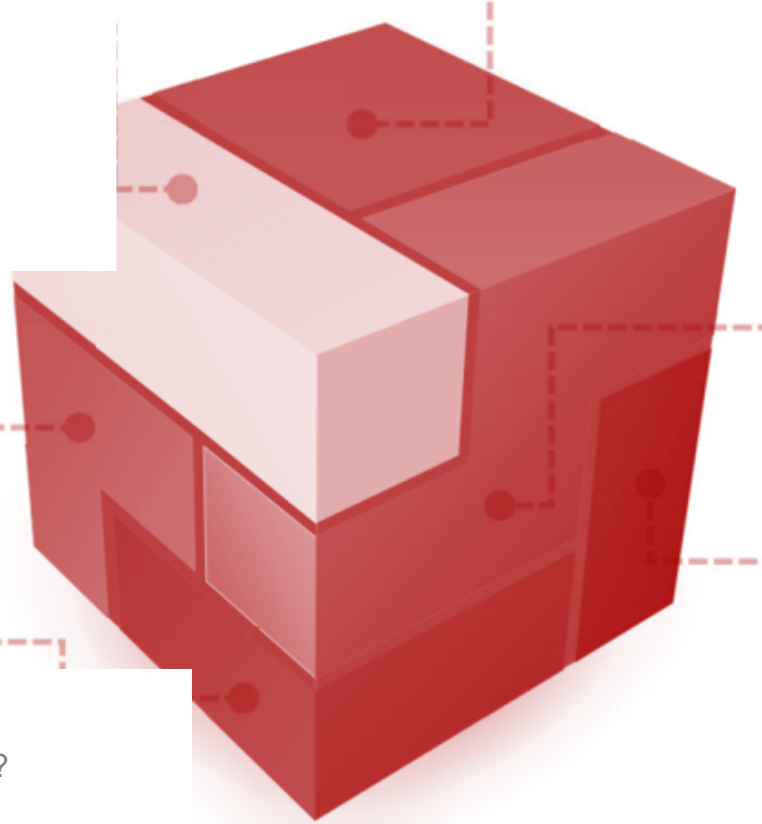
918 miljoen euro	Algemene middelen	• Geen specifiek bestedingsdoel • Verdeling: kenmerken gemeente (maatstaven) en wegingsfactor • Groei en krimp fonds via uitkeringsfactor: ○ Compensatie voor prijsstijging en volumegroei ○ Taakmutaties bijv. bijzondere bijstand en vroegsignalering
- 100 miljoen euro	Inkomstenmaatstaf	• Aftrek lokaal belastinggebied • Maatstaf WOZ-waarde • Korting 80% woningen en 70% niet-woningen • Tarief o.b.v. landelijk gemiddelde
159 miljoen euro	Specifieke uitkeringen	• Decentralisatie uitkeringen: bijv. uitvoering Omgevingswet, Maatschappelijke opvang, armoedebestrijding kinderen • Integratie uitkering: Sociaal domein: beschermd wonen en participatie SW-bedrijven

Gemeente Utrecht

Systematiek van het gemeentefonds

Doorontwikkeling systematiek

- Herijking gemeentefonds in 2022
- Bevriezen “trap-op, trap af” kabinet Rutte IV
- Groei vanaf 2027 o.b.v. BBP voor volume en prijs
- Onderzoek verdeling: sociaal domein, inkomsten gemeenten, grootstedelijke kosten

Inkomsten verevening

Korting op het gemeentefonds i.v.m. vermogen om belastingen (OZB) te heffen.

Doorwerking groei

Groei werkt alleen door als Utrecht meer groeit dan landelijk gemiddelde

Circulaires

In mei, september en december over de omvang en de verdeling van het gemeentefonds. Parallel aan de begrotingsmomenten van het Rijk. Timing sluit niet aan op de P&C-cyclus

Ramingen en inschattingen

- Ontwikkelingen Rijk: wel/geen opschalingskorting? Compensatie “Ravijn” van 3 miljard vanaf 2026?
- Timing circulaires: reëel begroten van bijv. prijscompensatie en groei van de stad vs. ontvangen inkomsten uit gemeentefonds

Maatstaven

- Voor heen waren dit 73 maatstaven, na herijking 36.
- Elke maatstaf heeft een bedrag voor elke 'eenheid’. De gemeente krijgt dus geld voor iedere inwoner, iedere jongere, enzovoorts.

Gemeente Utrecht

Aanvullend tekort gemeentefonds

Bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028	*Structureel*
Aanvullend tekort gemeentefonds*	-30.000	-56.000	-39.000	-40.000	-40.000	*-40.000*

** Het aanvullend tekort gemeentefonds komt bovenop het verschil wat is gemeld in de raadsbrief over de meicirculaire 2023 en vervolgens is verwerkt in de Begroting 2024*

Het aanvullende financiële tekort in de inkomsten van het gemeentefonds fluctueert in de periode 2023 t/m 2026, en komt vanaf 2027 structureel rond de 40 miljoen euro (ca. 2% van de totale begroting van 2 miljard) hoger uit dan het eerder gemelde verwachte tekort van tussen de 21 miljoen en 35 miljoen euro, als gevolg van afnemende gemeentefondsuitkeringen.

Verklaringen van het verschil

Uitgangspunt prijscompensatie	• Een onjuiste interpretatie/verwerking van de septembercirculaire 2022 voor de compensatie voor stijgende prijzen in de toekomst
Inschatting eenheden	• Voor maatstaven van het gemeentefonds die bepalend zijn voor de hoogte van de uitkering zijn verkeerde aantallen gehanteerd, bijvoorbeeld een te hoog aantal bijstandsgerechtigden en te lage waardeontwikkeling van onroerende zaken.
Effecten herverdeling	• De verdeling van gemeentefonds tussen de gemeenten is met de Meicirculaire 2022 gewijzigd (herijking van het gemeentefonds). Het effect van de complexe wijziging is niet goed doorgerekend.
Administratieve verwerkingen	• De administratieve verwerking van verwachtingen over, en ontwikkelingen van het gemeentefonds, die niet tijdig zijn verrekend met de werkelijke inkomsten uit het gemeentefonds

Inkijk ramingen en inschattingen

		Aansluiting journaalpost	bedragen x 1.000 euro	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Structureel	toelichting
1				2e Berap geboekt						
2				Begrotingsmutaties B22-B23 geboekt - basis begrotingsmutaties Lias						
53			Meicirculaire 22							
54		46	Totaal meicirculaire --> nog uitsplitsen							4a) Meicirc 22 raadsbrief
55		46	1.Herverdeling gemeentefonds	-2.695	-8.086	-13.476	-13.476	-13.476		4a) Meicirc 22 raadsbrief
56		46	2.Accres - meicirc PAUW	91.067	129.745	145.434	84.856	84.856		
57		46	2. Accres verschil niet verklaard	-18.526	-35.980	-38.564	-33.138	-33.138	DD	4a) Meicirc 22 raadsbrief
58			2. Accres korting uit regeerakkoord							
59		46	4. Overig	-10.551	1.078	1.212	135	135		4a) Meicirc 22 raadsbrief
60			4. Overig - lijkt incidentel comp jeugd	37.792					EE	4a) Meicirc 22 raadsbrief
61		46	3.Opschalingskorting	8.943	12.001	15.028	0	0		4a) Meicirc 22 raadsbrief
62		46								
63		46	Coalitieakkoord:							
64		46	Afletteren stelpost VJN							
65	Stelpost	46	Toename gemeentefonds a.g.v. inflatie	-14.884	-14.884	-14.884	-14.884	-14.884		4a) Meicirc 22 raadsbrief
66	Stelpost	46	Accres regeerakkoord	-25.038	-30.374	-18.800	-18.800	-18.800		4a) Meicirc 22 raadsbrief
67	Stelpost	46	Accres vanaf 2026 1% groei	0	0	0	-6.800	-6.800		4a) Meicirc 22 raadsbrief
68	Stelpost	46	Extra middelen jeugdzorg	-29.000	-26.000	-18.000	-11.800	-11.800		4a) Meicirc 22 raadsbrief
69	Stelpost	46	Bevriezen oploop opschalingskorting	-10.500	-14.250	-17.875	0	0		4a) Meicirc 22 raadsbrief
70	Stelpost	46	Ingeboekt te verwachten accres GF	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000		4a) Meicirc 22 raadsbrief
71	Stelpost	46	Verlagen risico ingerekend accres (o.b.v. Meicirculaire 2	-7.002	-1.840	0	0	0		4a) Meicirc 22 raadsbrief
72	Stelpost	46	Herijking GF	5.400	7.920	7.920	7.920	7.920		4a) Meicirc 22 raadsbrief
73	Stelpost	46	Uitvoeringskosten WKB en omgevingswet	-3.000	-2.000	-2.250	0	0		4a) Meicirc 22 raadsbrief
74	Stelpost	46	Wmo abonnementstarief eigen bijdrage	0	0	-2.000	-2.000	-2.000		4a) Meicirc 22 raadsbrief
75			Afletteren stelpost COAK					0		
76	Stelpost	46	Korting Jeugdzorg	0	-1.700	-8.500	-8.500	-8.500		4a) Meicirc 22 raadsbrief
77	Stelpost	46	Bevriezen oploop opschalingskorting	0	0	0	-16.875	-16.875		4a) Meicirc 22 raadsbrief
78	Stelpost	46	Herijking GF gecorriceerd in coak voor WOZ effect	-4.680	-4.680	-4.680	-4.680	-4.680		4a) Meicirc 22 raadsbrief
79	Stelpost	46	Uitvoeringskosten WKB en omgevingswet	0	0	0	-1.800	-1.800		4a) Meicirc 22 raadsbrief
80										
81		46	Prognose meicirculaire						FF	
82		46	Opschalingskorting				15.028	15.028		4a) Meicirc 22 raadsbrief
83		46	Extra middelen jeugdzorg			22.973	15.905	10.426		4a) Meicirc 22 raadsbrief
84		46	Korting jeugdzorg			1.502	7.510	7.510		4a) Meicirc 22 raadsbrief
85		46	Uitvoeringskosten omgevingswet					1.800		4a) Meicirc 22 raadsbrief
86		46	Wmo abbonementsbijdrage				2.000	2.000		4a) Meicirc 22 raadsbrief

	bedragen x 1.000 euro	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Structureel	toelichting
		Mutaties in specificatie Algemene uitkering: meicirc21-meicirc22						
53	Meicirculaire 22							
55	1.Herverdeling gemeentefond	-2.695	-8.086	-13.476	-13.476			4) Meicirc 22 He
56	2. Uitkeringsfactor + hoev ver	91.067	129.745	145.434	84.856			4) Meicirc 22 He
57								4) Meicirc 22 He
58	2. Accres korting uit regeerak	-5.590	-5.617	-5.563	0			4) Meicirc 22 He
59	4. Overig (zit in accres)	0	0	0				4) Meicirc 22 He
60	st 4. Overig - lijkt incidentel cor	37.792	0	0	0			4) Meicirc 22 He
61	3.Opschalingskorting	8.943	12.001	15.028	0			4) Meicirc 22 He

Gemeente Utrecht

Reeds getroffen beheersmaatregelen

- We hebben voor de berekeningen van de ramingen van het gemeentefonds **een externe specialist aangetrokken** voor tenminste 2 jaar met de benodigde kennis om in de tussentijd als organisatie op het gewenste niveau te komen en te blijven;
- Deze specialist ondersteunt ons bij het **aanpassen en beschrijven van de werkprocessen en controles**;
- Extra capaciteit voor **verbreden kennis** over de werking van en het interpreteren van de ontwikkelingen gemeentefonds;
- De **interne controle** op de berekeningen van het gemeentefonds is versterkt, op een **meer gedetailleerd niveau** en daardoor beter gewaarborgd;
- We hebben **intern nader onderzoek** gedaan naar berekeningen op basis van circulaires vanuit het Rijk en de administratieve verwerking. Daarop hebben wij een **toets door een extern specialistisch bureau en de accountant** laten uitvoeren.

Aanvullende beheersmaatregelen

Robuust verbeterprogramma financiële functie

- Het College heeft de opdracht gegeven aan de concerndirectie om **een robuust verbeterprogramma** te starten.
- Er moet onder meer gewerkt worden aan **het versterken van de specialistische kennis** over de ingewikkelde werking van het gemeentefonds, aan **betere checks en balances** en de **toepassing van het 3-lijnen model**.
- In het tweede kwartaal van 2024 is de **doorlichting van de financiële functie** gereed. Dit is de input voor **het verbeterprogramma**. **Waar verandering of verbetering nodig is, zullen we dit doen.**
- **Informeren van de Raad via de reguliere P&C-cyclus** over de voortgang van het verbeterprogramma en **in afstemming bijvoorbeeld bespreken in de adviescommissie Financiën** (bv. Uitkomsten doorlichting financiële functie, programmaplan en mijlpaalmomenten)

Aanvullende beheersmaatregelen

Intensivering begeleiding, ondersteuning en opleiding huidige medewerkers

- Om de benodigde specialistische kennis eigenstandig te verhogen en te behouden, wordt de begeleiding, ondersteuning en opleiding van de huidig medewerkers geïntensiveerd. De inzet van de externe specialist draagt daar onder meer toe bij.

Opstellen procesbeschrijvingen en werkinstructies

- Om de kennis te borgen en in voorkomende gevallen over te kunnen dragen wordt het ramingsproces beschreven en opgetekend, waarmee het voor iedereen duidelijk is op welke wijze de raming tot stand komt, welke informatiebronnen en uitgangspunten

Handelingsperspectief

Aan welke oplossingsrichtingen werken we?

- **Financieel-technisch beleid:**
  - Risico-inschatting verwachte inkomsten van het Rijk.
  - Inzet van mogelijke incidentele middelen in 2024 en 2025.
  - Ook zoeken we naar andere financieel technische oplossingen, zoals de manier waarop we om kunnen en willen gaan met risico's en ons weerstandsvermogen.
  - De besluitvorming door uw raad over het financieel strategisch beleid vindt plaats bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2024.
- **Planningsoptimisme:**
  - Toets haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de investeringen en hierin meer realistische keuzes maken.
  - Dit is ook belangrijk, omdat we tegen de grenzen van zowel onze eigen uitvoeringscapaciteit als die van marktpartijen aanzitten. Dit wordt onder andere veroorzaakt door de krapte op de arbeidsmarkt en de conjuncturele economische ontwikkeling.
  - De accountant maakt er ook een opmerking over in de managementletter 2023

Handelingsperspectief

Concrete bezuinigingsmaatregelen:

- Oorspronkelijke bezuinigingsaanpak gericht op beïnvloedbare deel van de hele begroting
- Bij de Voorjaarsnota 2024 een inventarisatie tot 75 miljoen euro in de vorm van verschillende scenario's, als keuzeopties.
- Dekking voor verwacht tekort ten tijden van de Programmabegroting 2024 van 35 miljoen euro en aanvullend te verwachten knelpunten.
- Er worden voor ieder programma mogelijke bezuinigingsmaatregelen geïdentificeerd. De budgetten van de Raadsorganen zijn hierin niet meegenomen, omdat dit direct aan uw raad is.

- Uw raad krijgt bij de behandeling van deze maatregelen ook inzicht in de maatregelen die we wel overwogen hebben, maar niet haalbaar of niet wenselijk achten, bijvoorbeeld omdat het indruist tegen het principe van 'ongelijk investeren voor gelijke kansen'. Ook andere keuzes, zoals het voorkomen van cumulatie-effecten door een te veel aan bezuinigingsmaatregelen gericht op één groep of gebied, worden inzichtelijk gemaakt.
- We hebben u toegezegd om maatregelen in de vorm van scenario's aan u voor te leggen. We zien in dit proces nu dat de opgave groter is geworden. We zullen u bij de Voorjaarsnota daarom een pakket presenteren met concrete bezuinigingsmaatregelen die al ingezet kunnen worden vanaf 2024. Dadelijk willen we ingaan op de betrokkenheid van uw Raad tijdens het proces.
- **Aanvullende opdracht hervormingsbezuinigingen:**
  - Aanvullend op de concrete bezuinigingsvoorstellen voor de korte termijn onderzoeken we de komende maanden welke mogelijkheden er zijn voor inhoudelijk gerichte hervormingen op de langere termijn (vergelijkbaar met de aangekondigde hervormingen in het brede sociaal domein).
  - In de Voorjaarsnota 2024 zullen we voorstellen doen die inhoudelijk richting geven aan deze hervormingen. Definitieve besluitvorming door uw raad zal plaatsvinden bij de Programmabegroting 2025, dan wel de Voorjaarsnota 2025.

Vervolgproces Voorjaarsnota

Ambtelijk traject

- Januari- april: ambtelijke voorbereiding voorjaarsnota
- Mei: definitief maken nota - opmaak – drukker

Bestuurlijk traject

- 16 mei: aanbieding VJN aan de Raad
- 28 mei extra technische briefing VJN
- 6 juni algemene beschouwingen VJN
- 7 juni indienen schriftelijke vragen door de raad
- 21 juni beantwoording schriftelijke vragen
- 2, 3 en 4 juli behandeling VJN in de commissies
- 11 juli raadsbehandeling VJN

BIJLAGEN

Gemeente Utrecht

Voorbeelden complexiteit gemeentefonds

Landelijke groei van aantal huishoudens met lage inkomens

- Actualisatie van de maatstaf geeft grote onverklaarbare verschillen (plus en min) bij veel gemeenten
- Onderliggende data van van deze maatstaf zijn (nog) niet beschikbaar voor gemeenten en VNG
- Deze informatie is van belang om:
  - de verschillen te kunnen duiden voor de korte termijn
  - lange termijn inschattingen te kunnen maken
  - laststellen of de robuustheid van de indicator voldoende past bij de uitgangspunten van de herijking gemeentefonds en de kostenontwikkeling van gemeenten
- Dit geeft ook een verlaging van de uitkeringsfactor, wat betekent een korting geeft op het gemeente fonds als de maatstaf nauwelijks gewijzigd is

Volume accres voor groei gemeentefonds

- Vanaf 2027 groeit het gemeentefonds met de BBP-volume groei (gemiddelde van 8 jaar)
- Dit is verwerkt in de septembercirculaire 2023
- Het lijkt er op dat in deze volume groei ook een compensatie zit voor loonstijging
- Het ministerie van Financiën komt nog met een nadere toelichting over hoe dit te duiden
- Dit bepaald of een deel van deze extra middelen geoormerkt moeten worden voor toekomstige prijsstijgingen in de systematiek die gemeenten hanteren.

Doorlichting financiële functie

3

Strategie en beleid

1

Boekhouden

Rapporteren

Kerntaken financiële functie

Adviseren

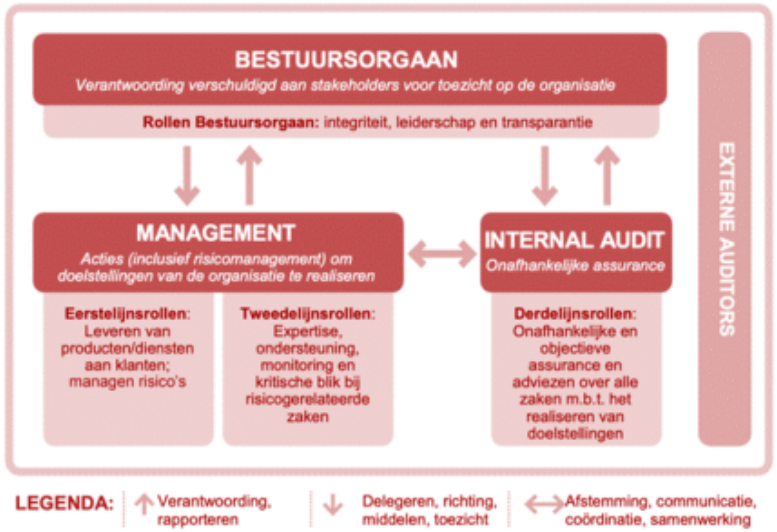
Controleren

sen en cultuur

Organisatie en processen

Systemen en informatievoorziening

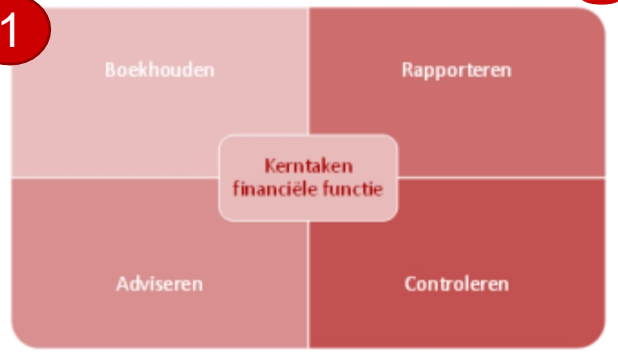
2 Het Three Lines Model van het IIA

Gemeente Utrecht

Toelichting analysekader

1

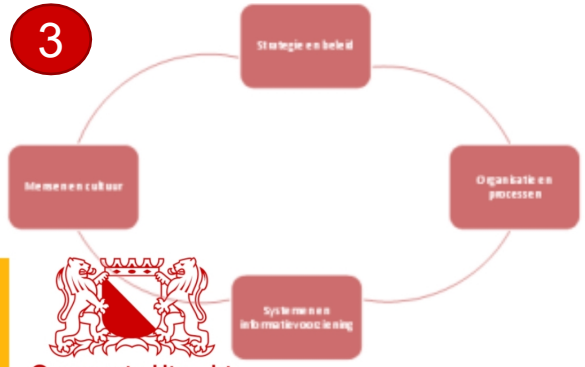
Kerntaken financiële functie
Er worden 4 kerntaken onderscheiden binnen de financiële functie, namelijk: boekhouden, rapporteren, adviseren en controleren. Een goede opzet en werking van deze kerntaken leidt tot een deugdelijke financiële huishouding, volledige, betrouwbare en actuele stuur- en verantwoordingsinformatie ten behoeve van bestuurlijke advisering en besluitvorming, en rechtmatig en doelmatig handelen.

2

Organisatie interne beheersing
De financiële functie binnen Utrecht volgt het zogenaamde '3 lijnen model'. Uitgangspunt van het 3 lijnen model is dat het lijnmanagement (de business) verantwoordelijk is voor haar eigen processen en daarmee ook sturing op budget. Daarnaast moet er een functie zijn die de 1e lijn ondersteunt, adviseert, coördineert en bewaakt of het management zijn verantwoordelijkheden ook daadwerkelijk neemt. Dit is de tweede lijn (directie Financiën, Inkoop en Juridische Zaken). Ten slotte is er binnen Utrecht een functie die controleert of het samenspel tussen de eerste en tweede lijn soepel functioneert en daarover een objectief, onafhankelijk oordeel velt met mogelijkheden tot verbetering. Of er geen overlapping is, of, erger, blinde vlekken bestaan. Deze functie is de derde lijn, het team Corporate Control inclusief Interne Audit - die volledig los van alle andere organisatieonderdelen opereert.

3

Mogelijkmakers
Om de waarde van de kerntaken te verhogen en de interne beheersing te laten functioneren, moeten de randvoorwaarden op orde zijn ten aanzien van:

- *strategie en beleid* o.a. wij weten welke financiële functie nodig is nu en in de toekomst en wij zijn bekend met de geldende kaders, regels en afspraken
- *organisatie en processen* o.a. iedereen weet van elkaar wie, wat, wanneer en op welke wijze doet conform kaders, regels en afspraken
- *systemen en informatievoorziening* o.a. de inrichting en werking van de financiële systemen en sub-administraties vormen de basis van volledige, juiste en actuele financiële sturings- en verantwoordingsinformatie
- *mensen en cultuur* o.a. de resultaatgerichtheid wordt gestimuleerd, men voert het open gesprek, is zich bewust van de politieke omgeving en ziet om naar elkaar